

Overføringen av tsjetsjenske
asylsøkere fra Norge til
Hellas i henhold til
Dublinkonvensjonen

I samarbeid med Den norske
Helsingforskomité - juni 2002.

Innholdsfortegnelse

INNHALDSFORTEGNELSE	2
RAPPORTEN.....	3
HOVEDPUNKTER	4
PROFILER AV DE ENKELTE ASYLSØKERNE	6
SAK 1	6
SAK 2	7
SAK 3	7
SAK 4	7
SAK 5	8
SAK 6	9
FORHOLDENE I HELLAS.....	10
RETTSFORHOLD	10
SOSIALE FORHOLD	11
DUBLINKONVENSJONEN OG HELLAS	11

Rapporten

I forbindelse med overføringen av tsjetsjenske asylsøkere fra Norge til Hellas i henhold til Dublinkonvensjonen, var Den norske Helsingforskomité, ved senior rådgiver Tomasz Wacko, og Norsk Organisasjon for Asylsøkere, ved fagpolitisk rådgiver Rune Berglund Steen, i Hellas 5. – 9. juni 2002. Hensikten var å undersøke forholdene, både med tanke på de tsjetsjenske asylsøkerne som ble overført i oktober 2001 og de som ble overført i mai 2002, og med tanke på den mulige overføringen av andre tsjetsjenere.

Rapporten sikter ikke mot å gi et fullstendig bilde av gresk asylpolitikk, kun et inntrykk av de generelle rettsforholdene og de generelle livsbetingelsene for asylsøkere i Hellas sett i forhold til overføringene. Vi kommer eksempelvis ikke inn på mottakssystemet i Hellas, blant annet fordi ingen av de asylsøkerne vi har snakket med faktisk har vært på et av de få greske asylmottakene. For mer helhetlig informasjon om det greske asylsystemet, viser vi til Dansk Flygtningehjælps rapport:

<http://www.flygtning.dk/publikationer/rapporter/legalandsocial/indh/index.php>

Vedrørende den aktuelle situasjonen i Tsjetsjenia, viser vi til Den norske Helsingforskomité's rapport: *Forgotten Terror: Chechnya October 2001*:

<http://www.nhc.no/rapporter/landrapporter/tsjets2001.html>

I løpet av oppholdet hadde vi møter med følgende instanser:

- Greek Helsinki Monitor (Den greske Helsingforskomiteen).
- Greek Council for Refugees.
- FNs Høykommissær for flyktninger – UNHCR Regional Office Athens.
- Amnesty International Greece.
- The Ministry of Public Order – Police Headquarters, Aliens' Department.
- Den kongelige norske ambassade.
- De tsjetsjenerne som allerede har blitt overført fra Norge til Hellas.

Vi ønsker spesielt å takke Den norske ambassaden for deres hjelp under den praktiske tilretteleggingen av vårt opphold.

Vi ønsker også å takke Greek Helsinki Monitor, som bisto aktivt under hele vårt opphold.

Det skulle være unødvendig i si at rapportens innhold kun representerer Den norske Helsingforskomité og NOAS' observasjoner og vurderinger.

Hovedpunkter

- Familien som ble overført til Hellas 15. mai sitter per 11. juni stadig i varetekt, og skal ikke ha vært ute i frisk luft i løpet av denne perioden. Dette gjelder også de to barna, som henholdsvis er 10 og 16 år gamle.
- Også de to mennene (begge født 1976) som ble overført 17. mai sitter stadig i varetekt. Møtet med dem foregikk via telefon, adskilt av glass.
- Alle tsjetsjenerne vi har snakket med har fortalt å ha blitt forelagt papirer på gresk uten å få innholdet forklart. Alle tsjetsjenerne vi har snakket med har også fortalt enten ikke å ha hatt tolk i det hele tatt, eller å ha hatt svært utilfredsstillende tolking.
- Flere har fortalt at de ble informert av det greske politiet om at de ikke kunne få asyl i Hellas. De ble deretter bedt om å underskrive et papir på at de ikke ønsket å søke asyl i Hellas. På bakgrunn av politiets klare tale, og på bakgrunn av at tsjetsjenerne *ønsker* asyl i Norge, ikke Hellas, har tsjetsjenerne signert dette papiret. Dermed har politiet igangsatt prosedyrene for deportasjon. De har også gjort forsøk på å deportere en av familiene (se Sak 4, nedenfor).
- Zarema Bekmurzajevs asylsøknad ble avslått i første instans. Hun ble innvilget flyktningstatus i annen instans. Ifølge UNHCR var det, i løpet av første halvår 2002, bare 9 personer som ble gitt flyktningstatus i Hellas. (Opphold på humanitært grunnlag brukes i liten grad.) UNHCRs representant i klagenemnda uttalte at Zarema var heldig som var blant disse 9. UNHCR stadfestet også klart at dette vedtaket ikke sier noe om hva som vil skje med andre tsjetsjenerne; dette spørsmålet forblir åpent.
- The Ministry of Public Order ga uttrykk for at det er snakk om en individuell vurdering. De gikk derutover ikke inn på den materielle vurderingen av tsjetsjenske asylsøkere. De fremhevet at Zaremas sak var spesiell, og viste til den store medieoppmerksomheten omkring saken.
- Da norske myndigheter besluttet å gjenoppta overføringene til Hellas, var det nettopp under henvisning til at Zarema ble innvilget flyktningstatus. På bakgrunn av uttalelsene ovenfor fremstår UDIs bruk av vedtaket i Zaremas sak som upresis og uforsvarlig.
- UNHCR fortalte at økningen i antallet asylsøkere i Hellas har medført en tilstramning i gresk asylpolitikk det siste året (jfr. at bare 9 har blitt gitt asyl).
- Hellas mistenkes av flere informanter for aktiv *refoulement* ved grensene, med andre ord brudd på Flyktningkonvensjonens artikkel 33, ved at personer som stanses av politiet hindres adgang, selv om de uttrykker et ønske om å søke asyl.
- Asylsøkere har kun rett til å arbeide og til helsetjenester. Det store flertallet mottar liten eller ingen støtte, være seg til bolig eller mat. Man må således klare seg selv mens man

venter på svar på asylsøknaden, noe som normalt tar 2-3 år, men som også kan ta vesentlig lengre tid. Asylsøkere og flyktninger (inklusive torturofre) henvises til å livnære seg ved å ta alle slags strøjobber, herunder å selge vann langs veiene, vaske bilruter i veikryss, få barna til å selge roser på kafeer eller, i verste fall, prostitusjon.

- Asylsøkere gis liten eller ingen opplæring i gresk. Dette reduserer naturligvis mulighetene for å skaffe seg arbeid i ventetiden.

I sum kan man si at Hellas på den ene siden fremstår som et åpent og sjenerøst samfunn, først og fremst gjennom sin toleranse for et stort antall utlendinger med ofte ikke-formalisert oppholdsgrunnlag. (Det antas å være ca. én million legale og illegale immigranter i Hellas.)

På den andre siden fremstår det greske asylsystemet som sterkt kritikkverdig på flere punkter, ved at det ikke sikrer alle asylsøkere grunnleggende oppfølging i form av informasjon, tolking og juridisk bistand, ved utstrakt bruk av varetektsfengsling også av barn, og ved noe som fremstår som rent taktikkeri overfor asylsøkere for å unngå søknader om asyl. Den greske asylpraksisen fremstår likeledes som påfallende (og etter all sannsynlighet upålitelig) streng. Det synes derimot galt å oppfatte den som uforutsigbar, i og med at det synes forutsigbart at de langt fleste får avslag.

Profil av de enkelte asylsøkerne

Sak 1

Sak 1 omfatter en mor, Zarema Bekmurzajeva, og hennes tre barn. Hennes asylgrunnlag er drapet på hennes mann av russiske styrker i Grosnyj i januar 2000, under den pågående, langvarige krigen i Tsjetsjenia.

Zarema og hennes tre barn ble overført fra Norge til Hellas i oktober 2001. De ble holdt i varetekt på flyplassen i åtte dager. De ble deretter overført til kvinnefengselet Amygdaleza i Athen, hvor både moren og barna ble holdt i tre måneder.

Zarema forteller at hun ble forelagt papirer på gresk av politiet uten å få innholdet forklart. Hun ble bedt om å signere disse papirene. I følge greske myndigheter skal hun ha fått informasjon på engelsk, siden hun snakker flytende engelsk. Hun snakker derimot bare litt engelsk, og på ingen måte nok til denne typen kommunikasjon. Hun forteller videre at hun ble informert av det greske politiet om at hun ikke kunne få asyl i Hellas. Hun ble deretter bedt om å underskrive et papir på at hun ikke ønsket å søke asyl i Hellas. Hun underskrev dermed dette papiret. Først etter én måned ble hun oppsøkt av en advokat fra Greek Council for Refugees, som kom med tolk. Etter to måneder ble hun intervjuet av politiet. Zarema visste ikke at det faktisk var intervju som ble foretatt i noen av tilfellene.

Zaremas søknad om asyl ble avslått i første instans. Avslaget ble påklaget, og Zarema ble innvilget flyktningstatus i annen instans. Den vedtaksteksten vi har fått gjengitt er ubegrunnet. UNHCR, ved UNHCRs representant i klagenemnda, viste til at det var en helhetlig vurdering av humanitære og beskyttelsesmessige forhold, men at Zarema var heldig som fikk et positivt svar, sett i lys av at bare 9 personer har fått asyl i Hellas første halvår 2002. UNHCR stadfestet også klart at dette vedtaket ikke sier noe om hva som vil skje med andre tsjetsjenere; dette spørsmålet forblir åpent.

The Ministry of Public Order ga kun uttrykk for at det er snakk om en individuell vurdering. De gikk derutover ikke inn på den materielle vurderingen av tsjetsjenske asylsøkere. De fremhevet derimot at Zaremas sak var spesiell, og viste til den store medieoppmerksomheten omkring saken.

Zarema forteller videre at for å overleve har hun i lange perioder vært avhengig av mat som hun fikk fra en buss, samt 5 kg mat (ris og hermetikk) som hun har fått én gang månedlig av en katolsk organisasjon. Etter at de ble sluppet ut av fengselet, bodde de på et hotell i én måned, betalt av departementet. Deretter måtte de selv skaffe seg leilighet og betale husleien på 110 Euro, noe som bare har latt seg gjøre ved hjelp av økonomisk hjelp fra en privatperson i Norge. Det bor 12 andre personer i samme leilighet, i tillegg til Zarema og barna. Fra juli vil hun få et månedlig pengebeløp med tanke på barna. Barna har nylig fått brukte klær. Zarema skal nå begynne på språkkurs. Blant barna er det sønnen (som er syv år gammel) som er tydeligst preget av erfaringene fra hjemlandet og av den vanskelige situasjonen som har møtt familien i Hellas.

Sak 2

Sak 2 omfatter en familie som består av to voksne og to barn på henholdsvis 10 og 16 år. Den avgjørende hendelsen som medførte at de forlot Tsjetsjenia, var at familiefaren skal ha blitt kidnappet av berusede russiske soldater. Han skal ha blitt fysisk mishandlet, før han ble løslatt mot løsepenger. Huset deres i Grosnyj er ødelagt. Det øvrige asylgrunnlaget kan ikke fortelles, av hensyn til familien.

Familien ble overført til Hellas 15. mai. Per 11. juni sitter de fortsatt i varetekt på flyplassen. I hele denne perioden har de ikke vært utenfor for frisk luft, heller ikke barna.

Familien ble ledsaget av tre norske polititjenestemenn, herav to kvinner. Moren skal ha blitt satt i håndjern ca. én time (ikke foran barna). På det tidspunkt politiet kom for å hente foreldrene, var barna ute og spilte fotball. Barna fikk beskjed om dette, og valgte å skjule seg. De skal da ha fått beskjed fra politiet, per telefon, og via en kvinnelig tolk, om at de ville sende foreldrene først, deretter barna.

Familien forteller at de, etter ankomst i Athen, ble informert av det greske politiet om at de ikke kunne få asyl i Hellas. De ble deretter bedt om å underskrive et papir på at de ikke ønsket å søke asyl i Hellas. De underskrev dermed dette papiret.

Familien forteller at det greske politiet flere ganger har forsøkt å uttransportere dem til Russland. Ved første forsøk ble familiefaren så oppbrakt at han forsinket politiet, til tross for at de satte ham i håndjern, slik at de ikke rakk å foreta innbookingen i tide. Familien har sagt til det greske politiet at dersom de blir tvunget til å forlate Hellas, ville de foretrekke å bli sendt til Grosnyj fremfor Moskva. Politiet skal deretter ha fortalt dem at de nå skulle sendes til Grosnyj. Familien ba om å få se billettene som bekreftelse. Dette fikk de ikke.

Sak 3

Sak 3 omfatter to voksne og fem barn. Familien ble ikke overført fra Norge. De søkte asyl i Hellas i 1999. De har således tilbrakt tre og et halvt år uten svar på sin asylsøknad.

De bor i et turistområde i en annen del av Hellas. Familiefaren tar seg av familien ved hjelp av strøjobber. Han oppgir at familien ikke har mottatt hjelp overhodet fra den greske staten eller andre. Han oppgir at de knapt har penger til å kjøpe brød, men må likevel ta seg av en av de andre asylsøkerne (se Sak 4), ettersom han er psykisk syk.

Fra 16. mai har familien vært illegalt i Hellas, siden familiefaren har hatt problemer med å få det rosa kortet fornyet. Han har vært tre ganger på politistasjonen for å få det fornyet. Han oppgir ved en anledning å ha blitt jaget ut.

Familiefaren oppgir at ingen av barna går på skole.

Sak 4

Søkeren ble overført fra Norge til Hellas i oktober 2001. I Tsjetsjenia hadde han blitt tatt til fange av russiske soldater. De to han var sammen med ble drept. Han tilbrakte ti dager i et

tre meter dypt hull i bakken, uten mat. Deretter ble han utsatt for tortur i tre dager. Han beskriver torturen som enkel, men brutal. En av de fire som ble torturert samtidig, døde av skadene. Hans bror skal ha betalt løsepenger for ham - \$ 5 000. Han skal også ha vært såret to ganger tidligere. Han fremstod i samtale med oss som plaget, med blikket vendt mot gulvet store deler av tiden. Faren i en annen familie med tsjetsjenske asylsøkere (Se sak 3), som han midlertidig bor hos, forteller at han har forsøkt å skaffe ham arbeid, men at han etter bare et par minutter besvimer.

I Norge fikk han time hos psykolog etter seks måneder, men ble utsendt til Hellas straks før timen. Etter ytterligere seks måneder i Hellas har han omsider kommet til psykolog (én time så langt).

Søkeren tilbrakte innledningsvis 9 dager i varetekt ved ankomst til Hellas. Han ble plutselig sluppet løs midt på natta. De neste tre nettene tilbrakte han på flyplassen. Han ble innlosjert på hotell, via Greek Council for Refugees, i én uke.

Søkeren har ikke noe arbeid, og synes ikke å være psykisk i stand til å arbeide. Han snakker ikke gresk, og får som asylsøker ikke noe tilbud om opplæring i gresk. Han bor som sagt hos en annen familie med tsjetsjenske asylsøkere, som selv sliter med en svært vanskelig situasjon.

Han skal i tillegg ha blitt stanset flere ganger av det greske politiet. Politet skal ha satt håndjern på ham og også brakt ham til politistasjonen. Han skal også ha vært flere ganger på politistasjonen for å få det rosa kortet fornyet, uten å lykkes. Han oppgir å ha blitt avvist og også å ha blitt trakassert. Politiet har derutovet vist til at han ikke kan få rosa kort uten fast adresse. Han har ikke fast adresse fordi han verken har jobb eller andre midler til å skaffe seg bolig.

Hans bror ble overført til Hellas samtidig med ham. Broren sitter nå i Danmark i varetekt, etter at han og en annen tsjetsjener forsøkte å ta seg tilbake til Norge. De har sittet der i ca. et halvt år.

Sak 5

Samtalen med søkeren foregikk der han ble holdt i varetekt, via telefon, adskilt av glass. Samtalen var kort, og det var dessverre liten anledning til å gå inn på hans asylbakgrunn som krigsflyktning.

Søkeren ble overført til Hellas 17. mai. Han fortalte at det greske politiet foretok intervju uten tolk. Han mottok ingen standardinformasjon på sitt eget språk. Han fikk ikke snakke med noen som snakket hans språk. Det greske politiet skal ha kontaktet den russiske ambassaden for språklig bistand. Da søkeren hørte ambassaden i telefonen, la han naturligvis straks på. Han fortalte at han ble forelagt papirer på gresk uten å få innholdet forklart. Han signerte disse papirene. Han ble spurt av politiet om han ønsket å bli værende i Hellas. Han svarte nei, ettersom hva han ønsket var å bli sendt tilbake til Norge. Dette skal ha blitt tatt som en bekreftelse på at han ikke ønsket å søke asyl. Han skal deretter ha mottatt beskjed fra politiet om at han vil bli deportert. Med manglende/begrenset juridisk bistand kan det være vanskelig å rette opp denne situasjonen.

Søkeren sitter per 11. juni fortsatt i varetekt.

Sak 6

Samtalen med søkeren foregikk der han ble holdt i varetekt, via telefon, adskilt av glass. Samtalen var kort, og det var dessverre liten anledning til å gå inn på hans asylbakgrunn som krigsflykting.

Søkeren ble overført 17. mai. Han fortalte at det greske politiet foretok intervju uten tolk. Han mottok ingen standardinformasjon på sitt eget språk. Han fikk ikke snakke med noen som snakket hans språk. Han fortalte at han ble forelagt papirer på gresk uten å få innholdet forklart. Han signerte disse papirene.

I samtalen med oss fremsto søkeren som psykisk forvirret, klart preget av å sitte i fengsel, desperat etter å komme ut. Det var derfor også vanskelig å få kontakt med ham for å forsøke å løse opp i situasjonen.

Søkeren sitter per 11. juni fortsatt i varetekt.

Forholdene i Hellas

Rettsforhold

Det skal i 2000 ha vært ca. 3000 registrerte asylsøkere i Hellas. I 2001 økte tallet til ca. 6000. Det ble fremhevet at tallet er alt for lavt. Tallet omfatter kun personer som har blitt intervjuet av politiet og således har mottatt et rosa kort (en form for registreringsbevis). Det omfatter ikke den store gruppen av personer som bare har mottatt et "service note".

I 2001 var det 147 asylsøkere som fikk flyktningstatus, mens 148 fikk opphold av humanitære grunner. 1165 fikk avslag. Til sammen fikk 22, 4 prosent opphold, være seg flyktningstatus eller opphold av humanitære grunner.

Til sammenligning har bare 9 asylsøkere blitt innvilget flyktningstatus første halvår 2002. (Zarema var således en av disse 9 (se Sak 1).) UNHCR forklarte at denne tilstramningen antagelig skyldes økningen av antall asylsøkere i Hellas.

Når det gjelder selve asylprosessen, blir avgjørelsen i første instans foretatt av The Ministry of Public Order, ved generalsekretæren. Få gis opphold i første instans. I annen instans blir klagen først vurdert av en klagenemnd bestående av 12 personer med ulik bakgrunn, herunder en person fra UNHCR. Klagenemndas vurderinger er bare anbefalinger. Det er The Ministry of Public Order, ved ministeren, som avgjør. Frem til juli 2001 signerte ministeren stort sett alle de anbefalingene han fikk. Dette har senere endret seg, i tråd med innstramningen i gresk asylpolitikk. I denne perioden har han avstått fra å signere ca. 50 anbefalinger om innvilgelse. UNHCR påpeker også at informasjonen om opprinnelsesland er dårlig utbygd i Hellas.

Til sammen vil det normalt ta 2-3 år å få endelig svar, med mindre man faller innunder hurtigprosedyren. Det skal ikke være uvanlig at saksbehandlingstiden er (mye) lengre, eksempelvis 5 år. Vi ble fortalt om et enkelt eksempel hvor en person skal ha ventet i 10 år uten svar. Dersom man mottar endelig avslag, vil man få en tidsfrist til å forlate landet. Dersom man ikke forlater landet, vil man risikere fengsling i eksempelvis 2-3 måneder forut for deportasjon eller, dersom deportasjon ikke er mulig, før man simpelthen slippes ut av fengselet igjen – for denne gang.

Hellas synes å ha en omfattende bruk av dels langvarig varetektsfengsling av asylsøkere. Informanter vi har snakket med hevder at når det gjelder asylsøkere som ikke har et nettverk eller noen kontaktpersoner, er det ikke uvanlig at man går (langt) ut over tidsrammene for varetektsfengsling, eksempelvis 6 måneder til 1 år. Standarden på fengslene er med få unntak (svært) lav.

Hellas mistenkes også av flere informanter for aktiv *refoulement* ved grensene, med andre ord brudd på Flyktningkonvensjonens artikkel 33, ved at personer som stanses av politiet hindres adgang, selv om de uttrykker et ønske om å søke asyl. Ettersom dette eventuelt

foregår når det ikke er representanter for humanitære organisasjoner til stede som kan bevitne det, er det vanskelig å dokumentere dette problemet.

Sosiale forhold

Etter at man har blitt intervjuet av politiet, får man et rosa kort. Dette gir rett til å arbeide og til helsetjenester. Det gir derimot ikke rett til bolig eller til økonomisk støtte, herunder til mat. Det gir heller ikke rett til språkopplæring, noe som åpenbart gjør det vanskelig å skaffe seg arbeid. Hellas er i praksis et land hvor asylsøkere og flyktninger i det alt vesentlige henvises til å klare seg selv. I mange tilfeller betyr dette å selge vann langs veiene, vaske bilruter i veikryss, få barna til å selge roser på kafeer eller, i verste fall, prostitusjon.

Et annet problem er at frem til en asylsøker blir intervjuet, får man ofte bare et "service note", som ikke gir noen andre rettigheter enn at man ikke blir deportert. Frem til man mottar et rosa kort har man således ikke rett til å arbeide og man har heller ikke rett på helsetjenester. I verste fall kan det ta ett år før man blir intervjuet og oppnår de (begrensede) rettigheter som følger med et rosa kort.

Det er Greek Council for Refugees som forestår både juridisk og sosial bistand for asylsøkere. Bistanden gis kun til asylsøkere som, etter GRCs vurdering, enten oppfyller kriteriene i FNs Flyktningkonvensjon eller kriteriene for humanitær status. GRC anslår selv at de gir bistand i ca. 25 prosent av sakene. (Tallgrunnlaget omfatter da også personer de har kontakt med ved grensen.) Asylsøkere som ikke gis bistand fra GRC, vil ikke motta annen systematisk bistand, være seg juridisk eller sosialt. Det er enkelte andre humanitære organisasjoner som er aktive, men deres muligheter til å hjelpe er sterkt begrenset. Zarema fortalte eksempelvis at hun var avhengig av mat hun fikk fra en buss (se Sak 1). På grunn av pengemangel har denne bussen nå måttet innskrenke sin aktivitet fra alle dager til bare lørdager og søndager.

UNHCR fortalte at afghanske asylsøkere i høst/vinter sov i parkene i Athen. Da det ble svært kaldt, fikk Greek Council for Refugees i oppgave å innlosjere 400-500 på hotell i én måned. Da departementet slapp opp for penger, måtte de ut på gaten igjen.

Dublinkonvensjonen og Hellas

Dublinkonvensjonen innebærer at de landene som geografisk er innfartsårer til Europa, også gis ansvaret for en svært stor andel av asylsøkerne. Ettersom de landene dette gjelder, først og fremst Spania, Italia og Hellas, nødvendigvis er i mindretall, blir de også nedstemt av de andre landene i EU, som gjennom Dublinkonvensjonen gis et redusert ansvar for asylsøkere.

Det er ca. én million immigranter i Hellas, i henhold til The Greek Helsinki Monitor. En stor andel av disse er illegale. I en situasjon med et så stort antall (legale og illegale) immigranter, og et både stort og økende antall asylsøkere, er det vanskelig å forestille seg at Hellas skulle kunne tilby være seg en grundigere asylprosedyre eller bedre sosiale ordninger for de store gruppene som passerer landet, ikke minst fordi en slik forbedring ville innebære at en enda større andel ville bli værende i Hellas.

Hellas er i så måte i en sterkt presset situasjon, hvor de verken har anledning til å si nei når et annet land lengre nord anmoder om en overføring i henhold til Dublinkonvensjonen, eller til å ta seg skikkelig av asylsøkerne når de overføres. Sett fra asylsøkernes ståsted fremstår Hellas kanskje først og fremst som et forværelse hvor de befinner seg med et håp om å slippe inn i andre europeiske land. Sett fra de andre europeiske landenes ståsted fremstår Hellas (i likhet med Italia og Spania) som en kjærkommen buffersone mot tilstrømmingen av flyktninger og immigranter.